

Aktualna sytuacja w zakresie występowania zakażeń wirusem wysoce zjadliwej grypy ptaków (HPAI) w Polsce i Europie w sezonie 2021/2022

Sytuacja w Polsce

W ciągu ostatnich 5 lat wysoce zjadliwa grypa ptaków występowała w Polsce w następujących sezonach:

- a) sezon 2016/2017 (wirusy H5N8, pojedyncze H5N5): 65 ognisk u drobiu i 68 przypadków u dzikich ptaków;
- b) sezon 2019/2020 (wirus H5N8): 35 ognisk u drobiu i 1 przypadek u dzikiego ptaka
- c) sezon 2020/2021 (wirusy H5N8, pojedyncze H5N1 i H5N5): 357 ognisk u drobiu, 2 ogniska u ptaków dzikich utrzymywanych w zamknięciu i 92 przypadki u dzikich ptaków

W dniu 2 listopada 2021 r. potwierdzono pierwsze w sezonie 2021/2022 (340 w 2021 roku) ognisko HPAI w gospodarstwie komercyjnym w powiecie siedleckim (woj. mazowieckie), w którym utrzymywano 80 812 indyków rzeźnych. Wirus został zidentyfikowany jako podtyp H5N1. Na podstawie przeprowadzonych wstępnych badań genetycznych wykrytego szczepu wirusa ustalono:

- a) jego wysoką zjadliwość dla drobiu;
- b) przynależność do grupy genetycznej określanej jako 2.3.4.4b, przy jego jednoczesnej odrębności od wirusów H5N1 występujących w Europie w sezonie 2020/2021, co wskazuje na nową introdukcję wirusa do Polski, najprawdopodobniej z obszarów leżących na wschód od Unii Europejskiej;
- c) brak głównych markerów zoonotycznych wskazujących na zwiększoną adaptację do organizmu ssaków i jego znaczącą odrębność od wirusów grypy ptaków podtypu H5N1 wywołujących zakażenia u ludzi w Azji i Afryce

Kolejne ogniska stwierdzono w dniu 3 i 4 listopada b.r. w powiecie siedleckim u indyków rzeźnych (3x) i kurcząt brojlerów (1x) oraz międzyczeckim (woj. lubuskie) u gęsi rzeźnych (1x). Ogółem w dniach 2-4.11.2021 r. potwierdzono w Polsce 6 ognisk HPAI H5N1 u drobiu fermowego (ogniska nr 340-345 w 2021 roku). Ryc. 1 i 2 przedstawiają lokalizację ognisk:

Sytuacja w Unii Europejskiej (od 1 października* 2021 r.)

Kraj (kolejność alfabetyczna)	Liczba ognisk u drobiu (i ptaków dzikich utrzymywanych w zamknięciu)	Liczba przypadków u dzikich ptaków	Podtypy wirusa
Dania	2	15	H5N1
Estonia	1	7	H5N8 i H5N1
Finlandia	-	14	H5N1
Niderlandy	3	5	H5N1
Niemcy	5	46	H5N1
Polska	6	-	H5N1
Szwecja	-	10	H5N8
Włochy	10	1	H5N1

*umowne rozpoczęcie „sezonu grypowego”

Podsumowanie

W ostatnich tygodniach nastąpiło znaczące pogorszenie sytuacji epidemiologicznej w zakresie występowania zakażeń wirusami HPAI, zarówno w Polsce, jak też całej Europie. Eksperti z krajowego laboratorium referencyjnego ds. grypy ptaków PIWet-PIB w Puławach ciągle zalecają ostrożność i utrzymywanie stanu gotowości, w tym:

- prowadzenie ciągłej kampanii informacyjnej wśród hodowców,
- wzmocnienie bioasekuracji,
- zintensyfikowanie monitoringu biernego u dzikich ptaków (skoncentrowanego na grupach ryzyka –głównie gęsi, łabędzie, kaczki, ptaki drapieżne) oraz
- badanie próbek od drobiu, wykazującego objawy nasuwające podejrzenie HPAI, tzn.
 - zwiększona śmiertelność;
 - znaczący spadek pobierania paszy i wody;
 - objawy nerwowe takie jak: drgawki, skręt szyi, paraliż nóg i skrzydeł, niezdolność do ruchu;
 - duszność;
 - sinica i wybroczyny;
 - biegunka;
 - spadek nieśności (w początkowym okresie choroby nie zawsze obserwowany)

Opracowanie: dr hab. Krzysztof Śmietanka, prof. instytutu, prof. dr hab. Krzysztof Niemczuk

Wykaz dzikich ptaków należących do gatunków docelowych, od których pobiera się próbki do badań laboratoryjnych na obecność wirusa grypy ptaków (Avian influenza)

Lp.	Nazwa naukowa	Nazwa zwyczajowa
1	<i>Accipiter gentilis</i>	Jastrząb gołębiarz
2	<i>Accipiter nisus</i>	Krogulec
3	<i>Anas acuta</i>	Rożeniec
4	<i>Anas clypeata</i>	Płaskońos
5	<i>Anas crecca</i>	Cyraneczka
6	<i>Anas penelope</i>	Świstun
7	<i>Anas platyrhynchos</i>	Kaczka krzyżówka
8	<i>Anas querquedula</i>	Cyranka
9	<i>Anas strepera</i>	Krąkwa
10	<i>Anser albifrons albifrons</i>	Gęś białoczarna (europejska rasa)
11	<i>Anser anser</i>	Gęś gęgawa
12	<i>Anser brachyrhynchus</i>	Gęś krótkodzioba
13	<i>Anser erythropus</i>	Gęś mała
14	<i>Anser fabalis</i>	Gęś zbożowa
15	<i>Ardea cinerea</i>	Czapla siwa
16	<i>Aythya ferina</i>	Głowienka
17	<i>Aythya fuligula</i>	Czernica
18	<i>Branta bernicla</i>	Bernikla obrożna
19	<i>Branta canadensis</i>	Bernikla kanadyjska
20	<i>Branta leucopsis</i>	Bernikla białolica
21	<i>Branta ruficollis</i>	Bernikla rdzawa o szyję
22	<i>Bubo bubo</i>	Puchacz
23	<i>Buteo buteo</i>	Myszołów zwyczajny
24	<i>Buteo lagopus</i>	Myszołów włochaty
25	<i>Cairina moschata</i>	Piżmówka amerykańska
26	<i>Ciconia ciconia</i>	Bocian biały
27	<i>Circus aeruginosus</i>	Błotniak stawowy
28	<i>Cygnus columbianus</i>	Łabędź czarnodzioby
29	<i>Cygnus cygnus</i>	Łabędź krzykliwy
30	<i>Cygnus olor</i>	Łabędź niemy
31	<i>Falco peregrinus</i>	Sokół wędrowny
32	<i>Falco tinnunculus</i>	Pustułka
33	<i>Fulica atra</i>	Łyska
34	<i>Larus canus</i>	Mewa pospolita
35	<i>Larus ridibundus</i>	Mewa śmieszka
36	<i>Limosa limosa</i>	Rycyk
37	<i>Marmaronetta angustirostris</i>	Marmurka
38	<i>Mergus albellus</i>	Tracz bielaczek

Grypa ptaków – informacje ogólne

Grypa ptaków jest wirusową chorobą drobiu o bardzo dużym znaczeniu ekonomicznym. Wywoływane przez nią straty wynikają nie tylko z faktu, że wirus może wywoływać zachorowania i bardzo wysoką śmiertelność u ptactwa domowego. Kraj, w którym pojawi się choćby jedno ognisko grypy, nie może eksportować drobiu i produktów pochodzenia drobiarskiego co najmniej z regionu, w którym choroba się pojawiła, ale niestety również (w zależności od umów bilateralnych) z obszaru całego państwa. Generuje to bardzo wymierne straty finansowe. Grypa może występować u wszystkich gatunków drobiu i wielu gatunków dzikich ptaków. Niekiedy zakażeniu może ulec też człowiek, ale są to sytuacje bardzo rzadkie i w praktyce ograniczone do Azji i Afryki. Potencjał zoonotyczny (tzn. stopień zagrożenia dla zdrowia człowieka) wirusów grypy ptaków występujących w ostatnich latach w Europie jest niski, ale obserwowane są pewne oznaki wskazujące na stopniowy wzrost poziomu adaptacji dla ssaków, o czym świadczą przypadki u lisów i fok w kilku państwach Starego Kontynentu. W sezonie 2020/2021 zgłoszono też kilka przypadków zakażeń wirusem H5N8 u pracowników ferm w Rosji, w większości bezobjawowych. W przypadkach podejrzeń i potwierdzonych ognisk grypy ptaków, osoby z grup ryzyka, tzn. hodowcy, lekarze weterynarii, osoby biorące udział w zwalczaniu choroby oraz pracownicy zakładów utylizacyjnych, muszą stosować środki ochrony indywidualnej, tj. odzież ochronną, maski, gogle oraz rękawice.

Wyróżnia się wiele odmian wirusa grypy, które oznaczane są symbolami, takimi jak np. H5N1, H5N5, H5N6 czy H5N8. Choroba występuje też w dwóch postaciach klinicznych: jako grypa ptaków o niskiej zjadliwości (LPAI) oraz znacznie groźniejsza wysoce zjadliwa grypa ptaków (HPAI).

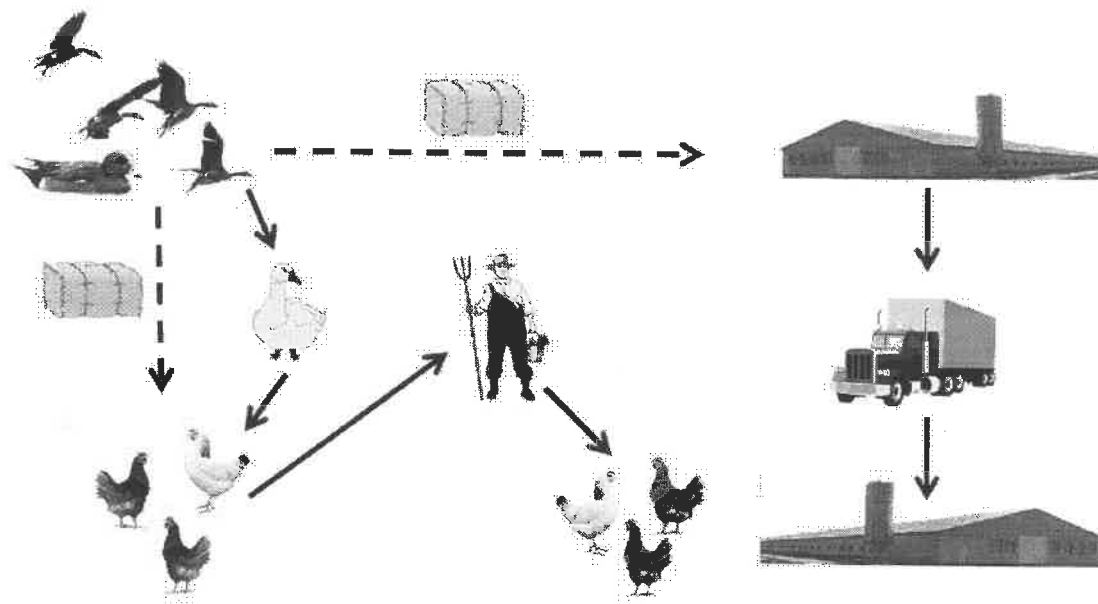
Wirusy grypy charakteryzują się dużym stopniem zmienności genetycznej, a to sprawia, że skuteczność szczepionek jest bardzo ograniczona; nie opracowano również skutecznych leków.

Dlatego, jak na razie jedyną efektywną bronią w walce z grypą ptaków jest:

- szybkie rozpoznanie choroby w laboratorium;
- skuteczna likwidacja ptaków w ognisku oraz
- wprowadzenie tymczasowych restrykcji na obszarze występowania grypy, aby zapobiec jej dalszemu rozprzestrzenieniu (zgodnie z decyzją powiatowego lekarza weterynarii).

Poza szybkim tempem zmienności genetycznej, wirus posiada szereg innych niekorzystnych cech. Na przykład długo przeżywa w niskich temperaturach: w temperaturze +4°C (temperatura lodówki) ponad 2 miesiące, a w zamrożeniu wiele miesięcy, a nawet lat. Dlatego też mylny, choć bardzo rozpowszechniony, jest pogląd, że „zima wymrozi” wirusy grypy, gdyż to właśnie w tym

otoczenia. Dlatego do obsługi ptaków należy zawsze wykorzystywać oddzielną odzież wierzchnią i buty, w których nie wolno wychodzić poza teren obiektu, w którym znajdują się ptaki. Pewną rolę w pojawianiu się nowych ognisk choroby może odgrywać wiatr, ale raczej na krótkie odległości (150-200 metrów). Sposoby szerzenia się zakażeń wirusem grypy przedstawia schematycznie poniższa rycina:

Jakie objawy mogą sugerować, że drób choruje na grypę?

Na początku choroby spada apetyt i pragnienie. Ptaki są osowiałe, mają nastroszone pióra i gromadzą się wokół źródeł ciepła. Ponieważ wirus atakuje mózg, chore osobniki mogą wykazywać objawy nerwowe: drgawki, porażenia skrzydeł, chwiejny chód, skręt szyi, czy też wygięcie szyi na grzbiet (tzw. „patrzenie w gwiazdy”). Towarzyszyć temu może duszność, sine zabarwienie grzebienia i biegunka. U drobiu nieśnego gwałtownie spada liczba składanych jaj, a jaja już złożone mogą być pozbawione skorup (tzw. „lanie jaj”). Hodowca powinien jednak pamiętać, że opisane wyżej objawy nie zawsze muszą występować. Czasami występują nagłe przypadki śmiertelne, bez poprzedzających je zauważalnych zmian w zachowaniu. Dotyczy to przede wszystkim kur i indyków. Z kolei u dorosłych kaczek jedynym zauważalnym objawem mogą być nagłe spadki nieśności i zmniejszone pobieranie paszy i wody.

Jak zminimalizować ryzyko wniknięcia wirusa do gospodarstwa?

Aktualnie jedyną skuteczną metodą zapobiegania jest ściśle przestrzeganie zasad bioasekuracji. Szczegółowe informacje na ten temat można znaleźć na stronie Głównego Inspektoratu Weterynarii: <https://www.wetgiw.gov.pl/nadzor-weterynaryjny/zasady-ochrony-drobiu-przed-grypa-ptakow>

Efektem współpracy Krajowej Rady Drobiarskiej Izby Gospodarczej, Głównego Inspektoratu Weterynarii oraz Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego Puławach było opracowanie ulotki dotyczącej zasad bioasekuracji:

wolno dotykać ani podejmować prób leczenia. W przypadku zauważenia padłych ptaków dzikich, zwłaszcza z grupy ryzyka (kaczki, łabędzie, gęsi, ptaki drapieżne), należy również powiadomić powiatowego lekarza weterynarii.